

ผลกระทบจากการออกกฎหมายของสหภาพยุโรปว่าด้วยสินค้าที่ปลอดจากการตัดไม้ทำลายป่า (EUDR) ต่อการส่งออกยางพาราที่ปลูกในพื้นที่ป่าของประเทศไทยไปยังสหภาพยุโรป*

THE IMPACT OF THE ENFORCEMENT OF THE EU DEFORESTATION-FREE PRODUCTS REGULATION (EUDR) ON THE EXPORTATION OF RUBBER FROM THAI FOREST AREAS TO THE EUROPEAN UNION

*ฐิติมา ศรีกะพา¹, ปริมาภรณ์ วีระพันธ์², ดามร คำไตรย์³

Thitima Srikapha¹, Paramaporn Weeraphan², Damon Kumtra³

มหาวิทยาลัยขอนแก่น วิทยาเขตหนองคาย, ประเทศไทย^{1,2,3}

Khon Kaen University Nong Khai Campus, Thailand^{1,2,3}

*Corresponding Author, E-mail: thitimasrikapha@kkumail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาปัญหาการส่งออกยางพาราจากสวนยางในเขตพื้นที่ป่าของประเทศไทยไปยังสหภาพยุโรป และวิเคราะห์กฎหมายป่าไม้ไทยที่เกี่ยวข้อง และกฎหมายของสหภาพยุโรปว่าด้วยสินค้าที่ปลอดจากการตัดไม้ทำลายป่า (2) ศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดและหลักการเกี่ยวกับการปลอดการตัดไม้ทำลายป่าตามกฎหมายว่าด้วยสินค้าที่ปลอดจากการตัดไม้ทำลายป่า กับกฎหมายป่าไม้ของประเทศต่าง ๆ ได้แก่ สวีเดน ญี่ปุ่น สาธารณรัฐประชาชนจีน แคนาดา และอินโดนีเซีย (3) เพื่อนำเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาด้านการส่งออกอย่างเป็นรูปธรรม การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีศึกษาจากเอกสาร โดยศึกษาหลักการและแนวคิดการปลอดการทำลายป่าไม้ บทบัญญัติของกฎหมายป่าไม้ประเทศไทยและต่างประเทศ เอกสารทางวิชาการและกฎหมายของสหภาพยุโรปว่าด้วยสินค้าที่ปลอดจากการตัดไม้ทำลายป่า แล้ววิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการศึกษาพบว่า คำนิยาม “ป่า” ตามกฎหมายไทยและระบบการตรวจสอบย้อนกลับ ยังไม่สอดคล้องกับเกณฑ์ของกฎหมายว่าด้วยสินค้าที่ปลอดจากการตัดไม้ทำลายป่า ส่งผลให้เกษตรกรชาวสวนยางที่ไม่มีเอกสารสิทธิในที่ดิน ไม่สามารถส่งออกยางพาราไปสหภาพยุโรปได้ ประกอบกับ

*Received: 4 February 2026; Revised: 7 April 2026; Accepted: 19 April 2026.

ข้อจำกัดของการอนุญาตใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าสงวน ที่ไม่รองรับเกษตรกรรมโดยตรง จึงเป็นอุปสรรคต่อการส่งออกไม้ยางและผลิตภัณฑ์ยางพาราไปยังตลาดยุโรป งานวิจัยนี้จึงเสนอให้นำหลักการทางกฎหมายของญี่ปุ่นมาประยุกต์ใช้ปรับปรุงคำนิยาม “ป่า” และยกระดับมาตรการตรวจสอบย้อนกลับ อาทิ การกำหนดหลักเกณฑ์การใช้โฉนดต้นยาง สำหรับรับรองแหล่งที่มาของไม้ยางและผลิตภัณฑ์ยางพาราเพื่อสนับสนุนเกษตรกรในการส่งออก

คำสำคัญ: กฎหมายของสหภาพยุโรปว่าด้วยสินค้าที่ปลอดจากการตัดไม้ทำลายป่า, ยางพารา, กฎหมายว่าด้วยป่าไม้

Abstract

This research article aims to (1) investigate the regulatory problems concerning the export of rubber from plantations located within Thailand's forest areas to the European Union, while critically analyzing relevant Thai forestry laws and the European Union Deforestation Regulation (2) conduct a comparative study of the concepts and principles regarding deforestation-free supply chains under the EUDR against the forestry legislation of various nations, namely Sweden, Japan, the People's Republic of China, Canada, and Indonesia and (3) propose concrete legal and systemic measures to resolve these export impediments effectively. The study employs a documentary research methodology, systematically reviewing deforestation-free principles, statutory provisions of Thai and international forestry laws, academic literature, and the EUDR, and subsequently analyzing the data using descriptive analysis.

The findings reveal that a critical discrepancy exists regarding the definition of the term “forest” under Thai law and the existing traceability systems, which are not yet consistent with the rigorous criteria set forth by the EUDR. As a result, rubber farmers lacking formal land title documents are unable to comply with requirements to export rubber to the European Union. Furthermore, the limitations regarding permission for land utilization within national reserved forests, which do not currently support agricultural purposes directly, constitute a significant barrier to the export of rubber wood and rubber

products to the European market. Consequently, this research proposes the application of comparative legal principles from Japan to address these issues. It recommends revising the legal definition of “forest” and upgrading traceability measures, specifically by establishing criteria for the use of “rubber tree deeds” to certify the source of rubber wood and products. These measures are intended to verify product origins effectively, thereby supporting agriculturists in maintaining their export capacity and ensuring sustainable compliance with international trade standards.

Keywords: The EU deforestation-free products regulation, Rubber, Forestry Law

บทนำ

การส่งออกยางพาราและผลิตภัณฑ์ยางพารา เป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศไทย โดยเฉพาะสำหรับเกษตรกรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้ ที่พึ่งพาอาชีพปลูกยางพาราเป็นรายได้หลัก โดยประเทศไทยเป็นหนึ่งในสี่ประเทศผู้ส่งออกยางพาราที่สำคัญที่สุดของโลก ร่วมกับอินโดนีเซีย สาธารณรัฐโกตดิวัวร์ และมาเลเซีย (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2566) อย่างไรก็ตาม สถานการณ์การส่งออกยางพาราของไทย กำลังเผชิญกับความท้าทายครั้งสำคัญ เนื่องจากลักษณะการกระจายตัวของพื้นที่ปลูกยางพารา จากข้อมูลการยางแห่งประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2565 พื้นที่ปลูกยางพาราทั้งประเทศมีประมาณ 24.09 ล้านไร่ โดยสวนยางจำนวนมากตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ป่าตามการจำแนกของกรมธนารักษ์ ดังนี้ พื้นที่ป่าไม้ 8.5 ล้านไร่ เขตป่าสงวนแห่งชาติ 5.2 ล้านไร่ และเขตป่าอนุรักษ์กว่า 1 ล้านไร่ รวมเป็นพื้นที่ในเขตป่าทั้งสิ้น 14.7 ล้านไร่ หรือคิดเป็นสัดส่วนกว่า 60% ของพื้นที่ปลูกยางทั้งหมด (การยางแห่งประเทศไทย, 2567) สถานการณ์ดังกล่าว เกิดขึ้นจากนโยบายรัฐบาลไทยในการส่งเสริมการขยายพื้นที่เพาะปลูกยางพาราเมื่อปี พ.ศ. 2546 ซึ่งขาดการวางแผนและมาตรการทางกฎหมายที่รองรับการให้สิทธิเกษตรกรในพื้นที่ป่าอย่างชอบธรรม เช่น การไม่มีการกำหนดเขตพื้นที่เพื่อการปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรกรรม หรือการยกเลิกสถานะป่าสงวนในพื้นที่ที่เหมาะสม ส่งผลให้เกษตรกรจำนวนมากทำการเกษตรในพื้นที่ป่าโดยไม่มีเอกสารสิทธิ์ที่ชัดเจน ซึ่งมีจำนวนประมาณ 4.7 ล้านไร่ (กรมธนารักษ์, 2562)

ความซับซ้อนของปัญหานี้ ยิ่งทวีความรุนแรงขึ้นเมื่อสหภาพยุโรปประกาศใช้กฎหมายว่าด้วยสินค้าที่ปลอดจากการตัดไม้ทำลายป่า (EU Deforestation Regulation) ซึ่งต่อไปนี้ ผู้ศึกษาขอใช้คำว่า

กฎหมาย EUDR โดยกำหนดให้ผู้นำเข้า ต้องสามารถตรวจสอบได้ว่าสินค้าไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการตัดไม้ทำลายป่า ตามกฎหมายดังกล่าว ยางพาราที่ปลูกในพื้นที่ป่าของไทย อาจถูกมองว่าเป็นผลิตภัณฑ์จากการตัดไม้ทำลายป่า ส่งผลให้ไม่สามารถส่งออกไปยังสหภาพยุโรปได้ ซึ่งสะท้อนให้เห็นจากข้อมูลสำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า ที่แสดงให้เห็นแนวโน้มการลดลงของมูลค่าการส่งออกสินค้าไทยไปยังสหภาพยุโรปภายหลังการประกาศใช้ EUDR แม้ว่าประเทศไทยจะอยู่ระหว่างการพัฒนาเทคโนโลยีตรวจสอบย้อนกลับแหล่งที่มา เช่น ระบบพิกัดภูมิศาสตร์ เทคโนโลยี Blockchain และ AI เพื่อรองรับข้อกำหนดของ EUDR (สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า, 2567) แต่ระบบเหล่านี้ยังไม่สมบูรณ์และขาดกรอบกฎหมายที่รองรับการรับรองแหล่งที่มาอย่างชัดเจน ส่งผลให้เกษตรกร โดยเฉพาะผู้ที่ไม่ม่มีเอกสารสิทธิ์ ยังคงเผชิญปัญหาในการเข้าถึงตลาดส่งออกสหภาพยุโรป (ไทยโพสต์, 2567; ฐานเศรษฐกิจ, 2568)

จากปัญหาดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นปัญหาความสลับซับซ้อนเชิงโครงสร้าง ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายระหว่างประเทศ และกฎหมายในประเทศ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ประเทศไทยต้องศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาการส่งออกยางพาราภายใต้ข้อจำกัดของกฎหมาย EUDR อย่างเป็นระบบ เพื่อหาแนวทางในการปรับปรุงกฎหมาย พัฒนาระบบตรวจสอบย้อนกลับที่มีประสิทธิภาพ และรักษาศักยภาพในการส่งออกยางพาราของประเทศให้ยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาปัญหาการส่งออกยางพาราไปยังสหภาพยุโรปของสวนยางในพื้นที่ป่า และกฎหมายป่าไม้ของประเทศไทยที่เกี่ยวข้อง
- 2) เพื่อศึกษาหลักการ แนวคิดการปลดการทำลายป่าไม้ของสหภาพยุโรปและกฎหมายของสหภาพยุโรปว่าด้วยสินค้าที่ปลอดจากการตัดไม้ทำลายป่า (EUDR) และผลกระทบของกฎหมายของสหภาพยุโรปว่าด้วยสินค้าที่ปลอดจากการตัดไม้ทำลายป่า (EUDR) ต่อกฎหมายป่าไม้ของต่างประเทศ
- 3) เพื่อเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาการส่งออกยางพาราไปยังสหภาพยุโรปของสวนยางในพื้นที่ป่าของประเทศไทย

วิธีดำเนินงานวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาในรูปแบบการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยทำการรวบรวมข้อมูลจากการทบทวนเอกสารทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ จากแหล่งข้อมูล คือ หนังสือบทความ คำอธิบาย วารสาร วิทยานิพนธ์ ตำรับกฎหมาย ระเบียบปฏิบัติและสารสนเทศ จากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ได้จากห้องสมุดของสถาบันต่าง ๆ วิเคราะห์และสังเคราะห์ให้ได้ข้อสรุป ตามประเด็นที่ระบุไว้ในวัตถุประสงค์ของการวิจัย ในรูปแบบรายงานเชิงพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) มาอธิบายเป็นความเรียง

ผลการวิจัย

จากการศึกษาปัญหาการส่งออกยางพาราไปยังสหภาพยุโรปของสวนยางในพื้นที่ป่า ร่วมกับการวิเคราะห์กฎหมายป่าไม้ของประเทศไทย หลักการปลอดการตัดไม้ทำลายป่าของสหภาพยุโรป และกฎหมายของสหภาพยุโรปว่าด้วยสินค้าที่ปลอดจากการตัดไม้ทำลายป่า (EUDR) รวมทั้งการเปรียบเทียบกับกฎหมายป่าไม้ของต่างประเทศ สามารถสรุปผลการศึกษาได้ ดังนี้

1. ปัญหาการส่งออกยางพาราไปยังสหภาพยุโรปของสวนยางในพื้นที่ป่า และกฎหมายป่าไม้ของประเทศไทยที่เกี่ยวข้อง พบว่า

1) ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับนิยาม “ป่า” ตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484

พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 กำหนดคำนิยาม “ป่า” ไว้อย่างกว้าง โดยยึดฐานะทางกฎหมายของที่ดินเป็นหลัก มากกว่าลักษณะทางชีวภาพหรือสภาพภูมิทัศน์ของพื้นที่ กล่าวคือ ที่ดินใดก็ตามที่ยังไม่มีเอกสารสิทธิในที่ดิน หรือยังไม่ได้รับการเพิกถอนสถานะ “ป่า” ตามกฎหมาย แม้จะถูกใช้ประโยชน์ในทางเกษตรกรรมและไม่มีลักษณะเป็นป่าธรรมชาติในทางข้อเท็จจริง ก็ยังถือว่าเป็น “ป่า” อยู่

ภายใต้กรอบนิยามดังกล่าว พื้นที่สวนยางจำนวนมากที่เกษตรกรเข้าทำประโยชน์เพื่อการเกษตรก่อนหรือระหว่างการประกาศเขตป่า หรือแม้อยู่ระหว่างการขอเอกสารสิทธิตามกฎหมายที่ดิน หากยังไม่ได้รับโฉนดที่ดิน น.ส.3 หรือเอกสารสิทธิอื่น ก็ถือว่าเป็นพื้นที่ “ป่า” ตามกฎหมายป่าไม้ไทย ทั้งที่ในทางสภาพพื้นที่มิได้เป็นป่าธรรมชาติอีกต่อไปแล้ว แนวทางดังกล่าวแตกต่างจากหลักการของกฎหมาย EUDR และนิยามขององค์การอาหารและการเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) ซึ่งยึด “สภาพจริงของพื้นที่และลักษณะทางชีวภาพ” เป็นหลักมากกว่าสถานะทางกฎหมายของที่ดิน กล่าวคือ

กฎหมาย EUDR กำหนดนิยาม “ป่า” ใน Article 2(4) ว่าเป็น “พื้นที่มากกว่า 0.5 เฮกตาร์ มีต้นไม้สูงเกิน 5 เมตร และมีเรือนยอดปกคลุมมากกว่าร้อยละ 10 หรือมีศักยภาพจะเติบโตถึงเกณฑ์ดังกล่าว โดยไม่รวมพื้นที่ที่ใช้ส่วนใหญ่เพื่อเกษตรกรรมหรือชุมชนเมือง” นิยามดังกล่าว สอดคล้องกับแนวทางขององค์การอาหารและการเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) ที่ใช้เกณฑ์ด้านชีวภาพ ความหนาแน่นของต้นไม้ ขนาดพื้นที่ และประเภทการใช้ที่ดิน (Food and Agriculture Organization of the United Nations, 2024) เพื่อให้การสำรวจและจัดทำสถิติทรัพยากรป่าไม้มีมาตรฐานเดียวกันในระดับสากล และสามารถใช้เป็นฐานข้อมูลในการวางแผนนโยบายด้านการอนุรักษ์และการจัดการป่าไม้อย่างยั่งยืน

หลักเกณฑ์การส่งออกไม้ยางและผลิตภัณฑ์ยางพาราไปยังสหภาพยุโรปภายใต้กฎหมาย EUDR มีสาระสำคัญ ดังนี้ (Union, European Parliament & Council of the European, 2023)

1.1 สินค้าต้อง “ปลอดจากการตัดไม้ทำลายป่า” (deforestation-free) กล่าวคือ ห้ามมีการแปลงสภาพพื้นที่ป่าธรรมชาติเป็นพื้นที่เกษตรกรรมหรือการใช้ประโยชน์อื่น ภายหลังจากวันที่ 31 ธันวาคม 2563

1.2 การได้มาซึ่งสินค้าและผลิตภัณฑ์ต้องเป็นไปตามกฎหมายของประเทศผู้ผลิต เช่น กฎหมายที่ดิน กฎหมายป่าไม้ กฎหมายปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง โดยกฎหมาย EUDR ครอบคลุมทั้งไม้ยาง ผลผลิตจากยางพารา และผลิตภัณฑ์ตลอดห่วงโซ่อุปทาน ตั้งแต่การเพาะปลูก เก็บเกี่ยว แปรรูป จนถึงการจัดจำหน่าย

แม้นิยาม “ป่า” ตามกฎหมาย EUDR จะครอบคลุมพื้นที่กว้าง แต่ก็มีข้อยกเว้นที่สำคัญ คือ “พื้นที่ส่วนใหญ่ใช้เพื่อเกษตรกรรมหรือเป็นพื้นที่ชุมชนเมือง” ซึ่งไม่ถือเป็นป่า แม้สภาพทางกายภาพบางประการอาจคล้ายคลึงพื้นที่ป่าธรรมชาติก็ตาม

เมื่อเปรียบเทียบจะเห็นได้ว่า ปัญหาหลักของประเทศไทยอยู่ที่การใช้นิยาม “ป่า” แบบกฎหมายป่าไม้ พ.ศ. 2484 ซึ่งยึดสถานะที่ดินเป็นหลัก โดยไม่สะท้อนสภาพพื้นที่จริง และแตกต่างจากมาตรฐานของกฎหมาย EUDR และ FAO จึงทำให้สวนยางจำนวนมากในเขต “ป่า” ตามกฎหมายไทย ถูกมองว่าเป็นผลผลิตจากการตัดไม้ทำลายป่าในมุมมองของกฎหมายยุโรป

2. หลักการ แนวคิดการปลดการทำลายป่าไม้ของสหภาพยุโรปและกฎหมาย EUDR และผลกระทบของกฎหมาย EUDR ต่อกฎหมายป่าไม้ของต่างประเทศ พบว่า

2.1 การเปรียบเทียบกฎหมายป่าไม้ของต่างประเทศกับกฎหมาย EUDR

ผลการศึกษากฎหมายป่าไม้ของต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศสวีเดน ประเทศญี่ปุ่น สาธารณรัฐประชาชนจีน ประเทศแคนาดา และประเทศอินโดนีเซีย พบว่า การประกาศใช้กฎหมาย EUDR ส่งผลให้หลายประเทศต้องเร่งปรับปรุงกฎหมายและพัฒนาระบบตรวจสอบย้อนกลับให้สอดคล้องกับหลักการปลดการตัดไม้ทำลายป่า โดยสามารถจำแนกได้เป็น 2 กลุ่มหลัก คือ

2.1.1 ประเทศที่กฎหมายยังไม่สอดคล้องกับกฎหมาย EUDR ได้แก่ ประเทศอินโดนีเซีย และประเทศแคนาดา

ประเทศอินโดนีเซียมีกฎหมายกำหนดนิยาม “ป่า” อย่างชัดเจนในเชิงนิเวศวิทยา คือ Forestry Act No. 41 of 1999. โดยให้นิยาม “ป่า” ว่าเป็น “หน่วยของระบบนิเวศบนผืนดินที่มีทรัพยากรชีวภาพ โดยเฉพาะต้นไม้ เป็นองค์ประกอบหลัก” และยังแยกนิยาม “พื้นที่ป่าไม้” เพื่อใช้กำหนดเขตป่าโดยเฉพาะ อย่างไรก็ตาม แม้กฎหมายจะมีมิติทางชีวภาพ แต่ระบบการกำหนดเขตพื้นที่ป่าและการใช้ประโยชน์ยังเผชิญข้อวิจารณ์ว่ามีความเสี่ยงต่อการถูกมองว่าเป็นการตัดไม้ทำลายป่าตามเกณฑ์ของกฎหมาย EUDR โดยเฉพาะกรณีการขยายพื้นที่เกษตรในเขตป่า

ส่วนประเทศแคนาดาไม่มีนิยาม “ป่า” ที่ชัดเจนในกฎหมายระดับชาติ แต่ให้อำนาจรัฐมนตรีที่กำกับดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกำหนดนโยบายและมาตรการด้านการใช้ประโยชน์และคุ้มครองป่าไม้ ทำให้การจำแนกประเภทป่าและการจัดทำฐานข้อมูลไม่เป็นระบบนิยามเดียวกันทั่วประเทศ (Parliament of Canada, 2026) นอกจากนี้ ระบบตรวจสอบย้อนกลับของแคนาดา ยังไม่สามารถระบุพิกัดและข้อมูลเชิงภูมิศาสตร์ของแหล่งที่มาของไม้ได้อย่างต่อเนื่องและตามเวลาจริง (Real time) ตามที่กฎหมาย EUDR ต้องการ แม้การจัดการป่าไม้ในภาพรวมจะมีมาตรฐานสูงก็ตาม

2.2.2 ประเทศที่มีกฎหมายหรือการปฏิบัติสอดคล้องกับกฎหมาย EUDR ได้แก่ ประเทศสวีเดน ประเทศญี่ปุ่น และสาธารณรัฐประชาชนจีน

ประเทศสวีเดนมีกฎหมายป่าไม้ที่เน้นให้ “ป่าไม้เป็นทรัพยากรของชาติ” ต้องถูกจัดการให้เกิดผลผลิตที่มีคุณค่า ควบคู่กับการรักษาความหลากหลายทางชีวภาพ และคำนึงถึงประโยชน์สาธารณะ คือ The Swedish Forestry Act โดยการนิยามพื้นที่ป่าของสวีเดนใช้เกณฑ์ด้านความสูงของต้นไม้ ความหนาแน่นของเรือนยอด ศักยภาพการให้ผลผลิตเนื้อไม้ต่อเฮกตาร์ต่อปีซึ่งสอดคล้องกับแนวทางของ

FAO และหลักคิดของกฎหมาย EUDR ในแง่การใช้เกณฑ์ทางชีวภาพและการใช้ที่ดินเป็นหลัก อย่างไรก็ตาม อดี ปัญหาหลักของสวีเดนไม่ได้อยู่ที่นิยามหรือโครงสร้างกฎหมายป่าไม้ แต่อยู่ที่การพัฒนาเทคโนโลยี ตรวจสอบย้อนกลับให้สามารถระบุพิกัดเชิงภูมิศาสตร์ของแหล่งที่มาของไม้และผลิตภัณฑ์ได้อย่างต่อเนื่องและ Real time จึงมีการลงทุนด้านเทคโนโลยีเพิ่มเติมเพื่อรองรับข้อกำหนดของกฎหมาย EUDR

ประเทศญี่ปุ่นแม้กฎหมายป่าไม้ของญี่ปุ่นจะไม่ได้กำหนดนิยาม “ป่า” อย่างละเอียดเช่น FAO หรือกฎหมาย EUDR แต่ใช้วิธีการกำหนดเขตพื้นที่ป่าโดยอาศัยอำนาจตามกฎหมายว่าด้วยการจัดการ ป่าไม้และทรัพยากรที่ดิน Forest and Forestry Basic Act, 1964 (Act No. 161) ประกอบกับการ ออกกฎหมายเฉพาะด้านการค้าผลิตภัณฑ์ไม้ที่กำหนดให้ผู้ประกอบการเอกชนต้องจัดทำระบบ ตรวจสอบย้อนกลับและแสดงหลักฐานแหล่งที่มาอย่างโปร่งใส คือ พระราชบัญญัติว่าด้วยการส่งเสริม การจัดจำหน่ายและการใช้ไม้และผลิตภัณฑ์ไม้ที่ได้จากการทำไม้โดยชอบด้วยกฎหมาย พ.ศ. 2559 (Clean Wood Act) แนวทางของญี่ปุ่นจึงสอดคล้องกับ กฎหมาย EUDR ในทางปฏิบัติ โดยให้ “ผู้ประกอบการ” เป็นผู้รับภาระหลักในการพิสูจน์แหล่งที่มาของสินค้า ขณะที่รัฐทำหน้าที่กำกับ ดูแล และรับรองมาตรฐาน

ส่วนสาธารณรัฐประชาชนจีน เดิมทีไม่มีกฎหมายที่กำหนดนิยาม “ป่าไม้” อย่างเป็นระบบ แต่จากการแก้ไขกฎหมายป่าไม้เมื่อปี พ.ศ. 2562 คือ Forest Law of the People's Republic of China ได้เพิ่มคำนิยาม “ป่าไม้” ในเชิงลักษณะกายภาพและการใช้ประโยชน์ เช่น ป่าป้องกัน ป่าเศรษฐกิจ ป่าใช้ไม้ ป่าพลังงาน ฯลฯ ทำให้การคุ้มครองและจัดการพื้นที่ป่ามีความชัดเจนยิ่งขึ้น และเข้าใกล้มาตรฐานสากล อย่างไรก็ตาม กฎหมายจีนยังมีลักษณะเฉพาะบางประการที่แตกต่าง จากกฎหมาย EUDR เช่น ไม่เปิดเผยหรือตรวจสอบระบบพิกัดภูมิศาสตร์ในระดับที่อาจกระทบต่อความ มั่นคง อนุญาตให้ใช้พื้นที่ป่าไม้เพื่อการพาณิชย์ภายใต้ระบบอนุญาตตัดไม้ในบางกรณีซึ่งอาจทำให้สินค้า ไม้และผลิตภัณฑ์จากจีนบางประเภทเสี่ยงต่อการถูกตีความว่าไม่เป็นไปตามข้อกำหนดของกฎหมาย EUDR ในบางส่วน

จากการศึกษาเปรียบเทียบโดยรวม พบว่า ประเทศที่มีแนวโน้มสอดคล้องกับกฎหมาย EUDR มักปรับกฎหมายให้ใช้นิยาม “ป่า” ตามแนว FAO หรือใกล้เคียง พัฒนาระบบตรวจสอบย้อนกลับ โดยมอบหมายให้ “ผู้ประกอบการเอกชน” เป็นผู้รับผิดชอบหลัก ภายใต้กรอบที่รัฐกำกับดูแล

3. แนวทางแก้ไขปัญหาการส่งออกยางพาราไปยังสหภาพยุโรปของสวนยางในพื้นที่ป่าของประเทศไทย

3.1 ปัญหาเกี่ยวกับการพิสูจน์แหล่งที่มาของยางพาราที่ปลูกในเขตพื้นที่ป่า

ปัญหาสำคัญอีกประการหนึ่งซึ่งส่งผลกระทบต่อการส่งออกยางพาราจากสวนยางในพื้นที่ป่าของไทย คือ การพิสูจน์แหล่งที่มาของผลผลิตยางพาราตามข้อกำหนดของกฎหมาย EUDR ซึ่งเกิดจากข้อจำกัดในการออกเอกสารสิทธิในที่ดินตามประมวลกฎหมายที่ดินและกฎหมายป่าไม้ โดยสรุปประเด็นสำคัญได้ ดังนี้

3.1.1 ความขัดแย้งระหว่างนโยบายกับกฎหมาย กล่าวคือ มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม 2546 มีเจตนาส่งเสริมการขยายพื้นที่ปลูกยางพารา แต่ไม่มีการออกมาตรการทางกฎหมายมารองรับสิทธิในที่ดินให้กับเกษตรกรที่เข้าไปทำประโยชน์ในพื้นที่ป่าสงวนตามมติดังกล่าว ส่งผลให้เกษตรกรไม่สามารถขอออกเอกสารสิทธิในที่ดินได้ แม้จะปลูกยางพารามาเป็นเวลานาน

3.1.2 ข้อจำกัดของการออกเอกสารสิทธิในเขตป่าสงวน การออกโฉนดหรือหนังสือแสดงสิทธิในที่ดินในเขตป่าสงวน สามารถทำได้เฉพาะกรณีที่พิสูจน์ได้ว่าการครอบครองและทำประโยชน์มาก่อนวันที่ประกาศเขตป่าสงวน และต้องมีหลักฐาน เช่น ส.ค.1 ตราจอง หรือใบเหี้ยบบำหากเป็นการเข้าครอบครองภายหลังจากการประกาศเขตป่าสงวน แม้จะใช้ประโยชน์เพื่อการเกษตรกรรมโดยสุจริตก็ไม่สามารถออกเอกสารสิทธิได้ตามกฎหมาย

3.1.3 กรณีพื้นที่นอกเขตป่าสงวน กล่าวคือหากพื้นที่สวนยางไม่ได้อยู่ในเขตป่าสงวน หรือยังไม่ได้ถูกประกาศเป็นป่าประเภทใด การออกเอกสารสิทธิยังสามารถดำเนินการได้ผ่านกระบวนการเดินสำรวจตามประมวลกฎหมายที่ดิน โดยเกษตรกรต้องพิสูจน์การครอบครองและการทำประโยชน์ตามเงื่อนไขและระยะเวลาที่รัฐมนตรีมหาดไทยและผู้ว่าราชการจังหวัดกำหนดในแต่ละช่วงเวลา

3.1.4 ข้อจำกัดเพิ่มเติมจากกฎหมาย EUDR ถึงแม้เกษตรกรจะสามารถออกเอกสารสิทธิในที่ดินได้ถูกต้องตามกฎหมายไทย แต่หากที่ดินแปลงดังกล่าวเคยเป็น “พื้นที่ป่าธรรมชาติ” และถูกแปลงสภาพเพื่อการเกษตรภายหลังวันที่ 31 ธันวาคม 2563 ที่กฎหมาย EUDR กำหนดเป็นวันตัด (cut-off date) พื้นที่ดังกล่าวจะถูกมองว่าเป็นการตัดไม้ทำลายป่าตามนิยามของ EUDR ส่งผลให้ไม้ยางและผลิตภัณฑ์จากสวนยางในพื้นที่นั้นไม่สามารถเข้าสู่ตลาดสหภาพยุโรปได้ แม้จะมีเอกสารสิทธิถูกต้องตามกฎหมายไทยก็ตาม

ปัญหาการส่งออกยางพาราไปยังสหภาพยุโรปของไทย มิได้เกิดจากปัจจัยด้านการค้าเพียงอย่างเดียว แต่เชื่อมโยงโดยตรงกับนิยาม “ป่า” และโครงสร้างกฎหมายป่าไม้ไทยข้อจำกัดของกฎหมายที่ดินในการรับรองสิทธิของเกษตรกรและความไม่สอดคล้องกับหลักเกณฑ์ด้านการปลอดการตัดไม้ทำลายป่าของกฎหมาย EUDR ซึ่งทั้งหมดนี้จำเป็นต้องได้รับการแก้ไขทั้งในเชิงกฎหมายและเชิงระบบควบคู่กัน

อภิปรายผล

1. ปัญหาการส่งออกยางพาราไปยังสหภาพยุโรปของสวนยางในพื้นที่ป่า และกฎหมายป่าไม้ ของประเทศไทยที่เกี่ยวข้อง

1.1 ผลกระทบและข้อท้าทายของการแก้ไขนิยาม “ป่า” ตามหลักสากลต่อระบบกฎหมายไทย

หากประเทศไทยมีการแก้ไขนิยามคำว่า “ป่า” ให้เป็นไปตามหลักสากลเพื่อแก้ไขปัญหการส่งออกยางพาราที่ปลูกในพื้นที่ป่าไปยังสหภาพยุโรป จะมีผลกระทบและมีข้อท้าทาย ดังนี้

1.2 ผลกระทบของการยกเลิกหรือแก้ไขนิยาม “ป่า” ต่อระบบกฎหมายป่าไม้ไทย

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า การยกเลิกหรือแก้ไขนิยาม “ป่า” ในพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 จะไม่ส่งผลกระทบต่อสถานะทางกฎหมายของพื้นที่ป่าที่มีการประกาศเขตชัดเจนแล้ว เช่น ป่าสงวนแห่งชาติ หรือป่าอนุรักษ์ เนื่องจากพื้นที่เหล่านี้ได้รับความคุ้มครองภายใต้กฎหมายเฉพาะ อย่างไรก็ตาม ประเด็นที่น่าพิจารณาคือ “พื้นที่รอยต่อ” หรือพื้นที่ที่ยังไม่มีการประกาศเขต ซึ่งหากขาดนิยามที่เป็นเกณฑ์กลาง อาจนำไปสู่ความเสี่ยงด้านการบุกรุกและการบังคับใช้กฎหมายที่คลุมเครือ

เมื่อวิเคราะห์ถึงเจตนารมณ์ดั้งเดิมของ พ.ร.บ. ป่าไม้ 2484 จะพบว่า ถูกออกแบบมาเพื่อรักษาที่ดินของรัฐในยุคที่เทคโนโลยีการสำรวจยังไม่ครอบคลุม แต่ในบริบทปัจจุบันที่รัฐสามารถใช้เทคโนโลยีแผนที่แนบท้ายประกาศได้แม่นยำขึ้น ความจำเป็นของนิยามแบบเดิมที่ยึดสถานะที่ดินเป็นหลักจึงลดน้อยลง การปรับเปลี่ยนนิยามดังกล่าว จึงอาจส่งผลดีต่อมิติด้านสิทธิที่ดิน ช่วยลดข้อพิพาทระหว่างรัฐกับประชาชน และไม่ได้ทำลายระบบการออกเอกสารสิทธิ์ตามประมวลกฎหมายที่ดิน เนื่องจากยังมีกลไกการคุ้มครองที่สาธารณสมบัติอื่นรองรับอยู่แล้ว การปรับปรุงนิยามจึงเปรียบเสมือนการปลดล็อกปัญหาอุปสรรคทางข้อกฎหมาย เพื่อนำไปสู่การจัดการทรัพยากรที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. หลักการ แนวคิดการปลดการทำลายป่าไม้ของสหภาพยุโรป และกฎหมาย EUDR และผลกระทบของกฎหมาย EUDR ต่อกฎหมายป่าไม้ของต่างประเทศ

2.1 ข้อท้าทายในการปรับกฎหมายป่าไม้ให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากลและกฎหมายของสหภาพยุโรปว่าด้วยสินค้าที่ปลอดจากการตัดไม้ทำลายป่า (EUDR)

การปรับปรุงนิยาม “ป่า” ของไทยให้สอดคล้องกับหลักสากล อาจสร้างโอกาสในทางบวกสำหรับการส่งออกยางพารา โดยเฉพาะในพื้นที่ซึ่งไม่มีสภาพเป็นป่าทางชีวภาพมาก่อนวันที่ 31 ธันวาคม 2563 การพิสูจน์ทราบข้อเท็จจริงนี้จะช่วยยืนยันความถูกต้องของผลิตภัณฑ์ตามมาตรฐานของกฎหมาย EUDR ได้ง่ายขึ้น

ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นข้อกังวลสำคัญในกรณีที่มีการบุกรุกหรือเปลี่ยนแปลงสภาพพื้นที่ป่าภายหลังวันกำหนดดังกล่าว (Cut-off date) ซึ่งถือเป็นประเด็นที่มีความอ่อนไหวสูง แม้การกระทำนั้นจะดำเนินการภายใต้กรอบนโยบายรัฐ เช่น การปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม แต่ในมุมมองของกฎหมาย EUDR หากมีการเปลี่ยนแปลงสภาพป่าธรรมชาติไปเป็นพื้นที่เกษตรกรรม ย่อมถือว่าขัดต่อหลักการปลดการทำลายป่า และส่งผลให้ผลิตภัณฑ์นั้นถูกกีดกันทางการค้าทันที

ดังนั้น ลำพังการแก้ไขกฎหมายภายในประเทศเพียงอย่างเดียวอาจยังไม่เพียงพอ แต่จำเป็นต้องสร้างระบบตรวจสอบย้อนกลับ (Traceability) ที่มีความแม่นยำและบูรณาการข้อมูลจากทุกหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สามารถรับรองแหล่งที่มาของยางพาราได้อย่างโปร่งใส ความท้าทายนี้ไม่ใช่เพียงเรื่องของเทคนิคทางกฎหมาย แต่เป็นการรักษาสมดุลระหว่างการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งเรื่องที่ดินภายในประเทศ กับการรักษาสถานะทางการค้าในโลกที่มีมาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อม

3. แนวทางแก้ไขปัญหการส่งออกยางพาราไปยังสหภาพยุโรปของสวนยางในพื้นที่ป่าของประเทศไทย

3.1 ข้อจำกัดด้านเทคนิคและระบบตรวจสอบย้อนกลับเพื่อพิสูจน์แหล่งที่ปลูกยางพารา

แม้ว่าการยางแห่งประเทศไทยจะพัฒนาระบบเฝ้าติดตามยางพารา โดยใช้เทคโนโลยีดาวเทียมและสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) เพื่อระบุพิกัดต้นยางรายต้น แต่ระบบดังกล่าวยังอยู่ในระยะเริ่มต้นและยังไม่ได้ถูกออกแบบให้รองรับภาระหน้าที่ในการยืนยันแหล่งที่มาอย่างเข้มงวด ตามมาตรฐานของกฎหมาย EUDR นอกจากนี้ ประกาศคณะกรรมการการยางแห่งประเทศไทยฯ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2564 ได้แก้ไขคุณสมบัติเกษตรกร โดยอนุญาตให้ผู้ที่ไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินของรัฐสามารถขึ้นทะเบียนเกษตรกรและขอออกโฉนดต้นยางพาราตามระเบียบปี พ.ศ. 2567 ได้ สถานการณ์นี้ก่อให้เกิดปัญหา

ความลักลั่นทางกฎหมาย กล่าวคือ ถึงแม้จะสามารถสำรวจและออกโฉนดต้นยางได้จริงในทางพฤตินัย แต่ผลผลิตจากพื้นที่ดังกล่าว ยังคงขัดต่อหลักเกณฑ์ของกฎหมาย EUDR ทำให้ไม่สามารถส่งออกไปยังสหภาพยุโรปได้

ในส่วนกฎหมายตรวจสอบย้อนกลับ แม้กฎหมายไทยจะเอื้อประโยชน์โดยให้สิทธิเกษตรกรขอโฉนดต้นยางได้ แต่ก็ไม่ได้กำหนดให้เป็นหน้าที่ของรัฐวิสาหกิจที่ต้องระดมกำลังตรวจสอบสวนยางทั่วประเทศทั้งหมด ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับกฎหมายของประเทศญี่ปุ่น ที่กำหนดให้ผู้ประกอบการเอกชน มีหน้าที่พัฒนาระบบและตรวจสอบแหล่งที่มาแทน แนวทางนี้ช่วยป้องกันการผลักการะไปยังเกษตรกรโดยเกษตรกรมีหน้าที่เพียงจัดเตรียมเอกสารส่วนตัวเท่านั้น

สรุปผลวิจัยและข้อเสนอแนะ

1. สรุปผลวิจัย

กฎหมายป่าไม้ของประเทศไทย กำหนดคำนิยาม “ป่า” ไม่สอดคล้องกับลักษณะทางชีวภาพอันส่งผลให้พื้นที่ ซึ่งมีการใช้ประโยชน์ปลูกยางพาราเชิงเกษตรกรรม มีสถานเป็นป่าตามกฎหมาย เพราะเอกชนไม่มีสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใด ตามประมวลกฎหมายที่ดิน หรือกฎหมายว่าด้วยปฏิรูปเพื่อเกษตรกรรม และขาดมาตรการตรวจสอบย้อนกลับที่มีประสิทธิภาพ ทั้งในเชิงของเทคโนโลยีและข้อมูลกฎหมายที่สอดคล้องกับกฎหมายของสหภาพยุโรป ว่าด้วยสินค้าที่ปลอดจากการตัดไม้ทำลายป่า (EUDR) จึงส่งผลกระทบในด้านการส่งออกไม้ยางและผลิตภัณฑ์ยางพารา โดยสินค้าเหล่านั้นต้องสามารถตรวจสอบได้ว่าไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการตัดไม้ทำลายป่า

จากผลการศึกษาดังกล่าว ผู้ศึกษาเห็นว่าแม้จะมีการแก้ไขคำนิยาม “ป่า” ก็ไม่อาจแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการส่งออกยางพาราไปยังสหภาพยุโรปได้อย่างสิ้นเชิง แต่จะเกิดผลดีกับเกษตรกรชาวสวนยางที่ได้ปลูกสวนยางก่อนวันที่ 31 ธันวาคม 2563 ผู้ศึกษาจึงขอเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาดังต่อไปนี้

2. ข้อเสนอแนะ

2.1 แนวทางด้านกฎหมายเพื่อแก้ไขคำนิยาม “ป่า”

1) ปรับคำนิยาม “ป่า” ให้สอดคล้องมาตรฐานสากลและกฎหมาย EUDR เพื่อเปิดทางให้เกษตรกรที่ทำประโยชน์ก่อน 31 ธ.ค. 2563 ส่งออกได้ โดยไม่กระทบการจัดการป่าไม้

2) ปรับกฎหมายการใช้พื้นที่ป่าสงวนเพื่อเกษตร โดยกำหนดหลักเกณฑ์ชัดเจน พิจารณาเป็นรายกรณี ควบคุมการประเมินผลกระทบและแผนฟื้นฟูทรัพยากร

3) กำหนดพื้นที่ปฏิรูปที่ดินรองรับเกษตรกรรมในพื้นที่ป่าที่ครอบครองก่อนเกณฑ์ EUDR

2.2 แนวทางการใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าอย่างยั่งยืน

1) เร่งนโยบายอนุญาตใช้พื้นที่ป่าเพื่อเกษตรแก่เกษตรกรที่ทำประโยชน์เดิม โดยเสนอ กรม. พิจารณา

2) สำรวจและจัดสรรพื้นที่ปลูกยางที่ถูกต้องตามกฎหมาย ควบคุมการฟันฟูและอนุรักษ์ป่า

2.3 แนวทางด้านการส่งออกและมาตรฐานการตรวจสอบแหล่งที่มาผลิตภัณฑ์

1) แก้ไขกฎหมายเพิ่มมาตรการเกี่ยวกับการตรวจสอบย้อนกลับตามแนวทางของประเทศญี่ปุ่น เพื่อให้มีความสอดคล้องกับกฎหมาย EUDR โดยกำหนดให้ผู้ประกอบกิจการยางพาราดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใด เพื่อตรวจสอบย้อนกลับแหล่งที่มาของไม้ยางและผลิตภัณฑ์ยางพารา

2) ใช้ “โฉนดต้นยาง” เป็นเครื่องมือรับรองแหล่งที่มาของยางพารา โดยการย้างแห่งประเทศไทยออกหลักเกณฑ์รองรับ

จากข้อเสนอแนะตามข้อ 2.1 2.2 และ 2.3 ดังกล่าวข้างต้น

ประการแรก การแก้ไขปัญหาโดยให้กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสนอคณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับการอนุญาตให้ใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าเพื่อเกษตรกรรมของเกษตรกรชาวสวนยางซึ่งครอบครองและทำประโยชน์ในพื้นที่ป่ามาตั้งแต่ต้นนโยบายขยายพื้นที่เพื่อการเพาะปลูกยางพาราในพื้นที่ป่า เป็นการแก้ไขปัญหาระยะสั้น โดยสามารถทำได้อย่างรวดเร็ว

ประการที่สอง เพื่อให้การย้างแห่งประเทศไทยสามารถนำโฉนดต้นยางไปใช้เพื่อรับรองเอกสารตามกฎหมาย EUDR ให้แก่เกษตรกรชาวสวนยางได้เป็นการแก้ไขปัญหาในระยะกลาง

ประการสุดท้าย การแก้ไขค่านิยาม “ป่า” ให้สอดคล้องกับหลักสากลและกฎหมาย EUDR รวมถึงกำหนดมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการตรวจสอบย้อนกลับตามแนวทางของประเทศญี่ปุ่น เพื่อให้มีความสอดคล้องกับกฎหมาย EUDR เป็นการแก้ไขปัญหาในระยะยาวซึ่งใช้ระยะเวลาพอสมควร

อย่างไรก็ดี ผู้ศึกษาไม่เห็นว่าการแก้ไขปัญหาโดยเสนอข้อพิพาทต่อองค์การการค้าโลก (World Trade Organization: WTO) อย่างประเทศอินโดนีเซียจะสามารถแก้ไขปัญหาของประเทศไทยได้ เพราะสินค้าทางการเกษตรของประเทศไทยมีสินค้าประเภทอื่นนอกเหนือจากยางพารา ลักษณะปัญหาจึงมีความแตกต่างกับประเทศอินโดนีเซียที่มุ่งเน้นกล่าวถึงการเลือกปฏิบัติในการกีดกันทางการค้า

เอกสารอ้างอิง

- กรมธนารักษ์. (2562). *แก้ปัญหาารุกป่าปลุกยาง*. สืบค้นเมื่อ 16 มีนาคม 2568 จาก <https://npvc.treasury.go.th/npvc/cms-webblog-detail/37>.
- การยางแห่งประเทศไทย. (2567). *แผนวิสาหกิจการยางแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2566-2570 (ฉบับทบทวน พ.ศ. 2567)*. สืบค้นเมื่อ 16 มีนาคม 2568 จาก [https://www.raot.co.th/download/plan/enterprise/enterprise_plan_\(65\)66-70.pdf](https://www.raot.co.th/download/plan/enterprise/enterprise_plan_(65)66-70.pdf).
- ฐานเศรษฐกิจ. (2568). *ยางพาราไทยพร้อมมาก รับกฎ EUDR กยท. เร่งขึ้นทะเบียน 20 ล้านไร่ ต้นส่งออก*. สืบค้นเมื่อ 5 มิถุนายน 2568 จาก <https://shorturl.asia/6YDnW>.
- ไทยโพสต์. (2567). *กยท. ตั้งเป้ากำหนดราคายางโลก เร่งตรวจสอบย้อนกลับ 3.5 ล้านตัน ใช้ EUDR เป็นเครื่องมือสร้างเสถียรภาพ/ขยายตลาด*. สืบค้นเมื่อ 16 มีนาคม 2568 จาก <https://www.thaipost.net/public-relations-news/539297/>.
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2566). *อุตสาหกรรมยางพาราไทย: เร่งพัฒนา คว่ำโอกาส บนความสามารถในการแข่งขันที่ลดลง*. สืบค้นเมื่อ 10 มิถุนายน 2568 จาก <https://shorturl.asia/u9eir>.
- สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า. (2567). *ไทยต้องพร้อมรับ EUDR เมื่ออียูเตรียมแบนสินค้าเข้าช่วยทำลายป่า*. สืบค้นเมื่อ 18 มีนาคม 2568 จาก <https://tpso.go.th/news/2403-0000000002?>.
- Food and Agriculture Organization of the United Nations. (2024). *Terms and definitions: FRA 2025*. (Forest Resources Assessment Working Paper No. 194).
- Parliament of Canada. (2026). *Forestry Act*. Retrieved January 27, 2026 , from Justice Laws Website: <https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/f-30/FullText.html>.
- Union, European Parliament & Council of the European. (2023). *Regulation (EU) 2023/1115 on deforestation-free products. Official Journal of the European Union*. Retrieved from <https://shorturl.asia/h6fa8>.